

ВІДГУК
офіційного опонента на дисертацію
ДЕН ЕНЬЇ
**«Національна культурна традиція у китайській
фортепіанній музиці другої половини ХХ століття»,**
представлену на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 025 – Музичне мистецтво,
галузь знань 02 – Культура і мистецтво

Дисертація Ден Еньї присвячена вивченню та обґрунтуванню значущості національної культурної традиції у китайській фортепіанній музиці другої половини ХХ століття. Авторка роботи переконливо наголошує на важливості вивчення даної теми, оскільки вона дає розуміння «складних взаємозв'язків між мистецтвом, культурними тенденціями та соціокультурними факторами, що визначають процес формування національної музичної ідентичності» (с. 17 дис.). Відзначимо, що для китайського музичного мистецтва проблеми визначення національної ідентичності є вкрай важливими і актуальними, оскільки в країні налічується близько 56 націй, які мають різні музичні традиції. Домінуючою в Китаї є ханьська нація, проте «ще близько 55 неханьських народів чисельністю понад сто мільйонів людей не дозволяють говорити про ханьців як про державотворчу націю»¹. В зв'язку з цим «формування поліетнічної ідентичності Китаю спонукає до аналізу основних її культуротворчих компонентів»².

Цілком очевидним і зрозумілим став вибір в роботі часового проміжку – друга половина ХХ століття – період, відзначений сплеском творчості китайських композиторів різних регіонів і появою значної кількості фортепіанних творів. Таким чином, безсумнівною є актуальність обраної теми дослідження, яка, за визначенням дослідниці, обумовлена необхідністю усвідомлення «ключових аспектів у формуванні музичної культури Китаю під

---

¹ Цінь, Тянь. (2012). Образ рідного краю у фортепіанних творах китайських композиторів : дис. ... канд. мистецтвознав. Харківський національний університет мистецтв імені І.П. Котляревського, Харків. С.29

² Там само.

впливом соціокультурних та історичних процесів другої половини ХХ століття з позицій культурних традицій» (с. 18).

Обґрунтованість та достовірність наукових положень дисертації зумовлені чітким формулюванням мети наукового дослідження, що полягає у визначенні впливу національної культурної традиції на формування фортепіанної музичної творчості в Китаї у другій половині ХХ століття та вивченні регіонального контексту як потенційного генезису традиційності (с. 18 дис.). В представленій до розгляду науковій праці послідовно розв'язується низка важливих наукових завдань, що підтверджує вагому наукову новизну дослідження:

- визначити ключові аспекти та механізми творчого еволюціонування китайської фортепіанної музики у контексті історичного розвитку;

- охарактеризувати шляхи трансформації національних традицій та філософських поглядів на прикладі фортепіанної творчості китайських композиторів;

- прослідкувати процеси асиміляції західної культури у китайське фортепіанне мистецтво на прикладі фортепіанних творів китайських композиторів;

- визначити основні складові музичної естетики Китаю у формуванні традиційної складової фортепіанної музики;

- охарактеризувати музичну регіональну культуру Китаю, як основу формування традиційності у фортепіанному мистецтві;

- виявити та проаналізувати інтеграції традиційної китайської культури у фортепіанну музику другої половини ХХ ст.

Однією з важливих позитивних рис дисертаційного дослідження Ден Еньї є теоретико-методологічна база, що охоплює широке коло мистецтвознавчих, філософських, культурологічних підходів із залученням різних видів музичного аналізу та методу мистецького контекстуалізму. Здобувачка також залучає іконографічний підхід як такий, що «дозволяє вивчати використання символів, образів та метафор у музичних творах. Він допомагає розкрити глибинний зміст творів та їхні відношення до культурно-

історичних традицій» (с.20 дис.). На думку авторки, такий широкий спектр підходів і методів у їх синергетичній єдності дозволить «систематизувати та детально проаналізувати досліджувані аспекти у контексті поставлених завдань» (там само).

В цілому дисертація Ден Еньї має чітку структуру, яка визначає її концептуальну направленість та дозволяє виокремлювати магістральні напрями, – Вступ, три Розділи, Висновки, Список використаних джерел, що налічує 261 позицію (з них 180 – китайською та англійською мовами), та Додатки. Розділи логічно пов'язані між собою, а виклад матеріалу є докладним.

У Першому розділі досліджується історичний розвиток фортепіанної культури Китаю. В фокусі уваги дослідниці постійно перебувають такі поняття, як «національний світогляд», «національний характер», «національна самосвідомість» та ін., які розглядаються у контексті різних періодів історичного минулого країни. Особлива увага авторки направлена на етапи трансформації, коли культурна ідентичність вимагала духовного об'єднання всіх націй багатонаціонального Китаю.

Здобувачка зазначає, що без впливу вестернізації на китайську культуру створення фортепіанної музики в країні було б неможливим. Бурхливим фактором розвитку національної традиції стала полеміка китайських музикантів щодо залучення у фортепіанній музиці «свого – чужого», де «своє» сприймається як «генетичний код», а «чуже» – як адаптація до сучасного світу і можливість комунікувати з ним. В результаті таких процесів в китайській фортепіанній творчості кристалізувалися риси, які стали ідентифікувати як «національно-характерні стильові якості музики»³.

Дослідниця підкреслює, що від 1980-х років «спостерігається значна інтенсифікація творчих пошуків серед китайських композиторів, де пріоритетом стає розробка індивідуального стилістичного рішення» (с. 52). Такі зміни стали можливими тільки на початку 1980-х років. Після десятиліть

---

³ Ван Те. (2008). Явище національного стилю в контексті музичної поетики опери : автореф. дис. ... канд. мистецтвознав. Одеса. С.7.

обмежень та заборони залишати країну, нарешті, китайці отримали можливість вчитися та працювати за кордоном. З того часу до США та Європи виїхала вчитися та працювати велика група музикантів з Піднебесної. Старше покоління, народжене у 1950-х роках, приїхало до США одразу після закінчення Культурної революції. Молодше покоління китайських музикантів прибули до США юними підлітками на навчання за програмою обміну студентами протягом 1990-х років. Саме в їх середовищі з'явилися деякі з найбільш перспективних молодих композиторів.

Сьогодні такі композитори та виконавці, як Чен І, Тан Дун, Брайт Шенг, Ін Чензонг та ін. визнані як майстри світового рівня. Завдяки їх самовідданій роботі сучасна китайська музична культура здобула визнання в усьому світі та отримала право виконуватися на найпрестижніших сценах різних країн. В XXI столітті швидко завойовують популярність і молодші китайські композитори Хуанг Руо, Ліанг Леї та Гао Пінг. Їхні твори часто виконуються знаменитими оркестрами та всесвітньо відомими солістами в престижних концертних залах Європи, Азії та Америки. Провідні звукозаписні компанії випускають диски із музикою цих авторів.

Другий розділ дисертації присвячений вивченню трансформаційних процесів соціально-історичного культуропростору у контексті формування національної музичної традиції Китаю. Продовжуючи лінію дослідження творчості сучасних китайських композиторів, авторка розкриває специфіку музичної мови Тан Дуна, Чжоу Луна, Цюй Сяосуна та ін. через синтез традиційно національних засобів виразності, новаторських технічних та звукових прийомів: успішного поєднання елементів китайської народної музики із серійною технікою, використанням найскладніших ритмічних поєднань, пентатонного ладу тощо.

У Третньому розділі роботи авторка розглядає вплив національних культурних традицій на фортепіанну музику китайських композиторів. Дослідниця трактує такі традиції у широкому розумінні – як сукупність духовно-моральних, філософських, художніх досягнень нації, її суспільно-політичної та культурної пам'яті. Таким чином утворюється своєрідна

національна картина світу, в якій ключові положення китайської філософії та естетики в концентрованому вигляді становлять сутність національного характеру та риси національної ментальності китайського народу.

Авторка звертається до одного з найважливіших розділів філософської думки – естетики, намагаючись розглянути основні положення китайської естетичної думки в історичному контексті. Серед безлічі естетичних концепцій центральною в роботі обирається принцип *жонг хе* («центральна гармонія»), що «відіграє вирішальну роль у формуванні естетичних уподобань у китайській музиці. Цей принцип віддзеркалює прагнення до балансу та умиротворення, що є основоположним для китайської філософії та мистецтва» (с. 193 дис.).

Усвідомлення подібних естетичних принципів відкриває для європейського музиканта неповторну специфіку втілення художнього змісту китайського фортепіанного твору та налаштовує на рішення виконавського плану. Важливе значення для інтерпретації національного звукового образу фортепіано відіграють глибокі знання про ладову організацію китайської музики та лексики традиційних інструментів.

Нарешті, регіональні особливості так званих «малих батьківщин» багатонаціонального Китаю демонструють велику зацікавленість авторки музичними традиціями різних провінцій країни, специфікою її регіональних піснеспівів, особливостей ладу, ритму, впливу на музику танцювальних композицій тощо. Віддзеркалення названих рис дослідниця демонструє на матеріалі фортепіанних прелюдій Дін Шаньде, Цзяна Веньє, Чу Ванхуа, Чжу Цзяньера, Сюй Чанцзюня, Сан Тонга, Є Гаосяна. Не випадково складна і різноманітна жанрова сфера мініатюри стала затребуваною китайськими композиторами, оскільки їй «належить особливе місце в історії китайської фортепіанної музики як феномена, що на перехресті часів і культур став підґрунтям художньо-естетичного та музично-мовного синтезу»⁴. На прикладі

---

⁴ Сун Мейсюань (2024). Взаємодія жанрової та виконавської стилістики в фортепіанних творах китайських композиторів. Дисертація ... доктора філософії. Харківський національний університет мистецтв імені І. П. Котляревського, Харків. С. 135.

втілення національних традицій різними композиторами у європейському жанрі фортепіанної мініатюри авторка доводить множинність індивідуальних творчих рішень китайських митців. Перспективу унікальних можливостей збереження національних традицій та інтеграційних перетворень фортепіанної мініатюри підкреслив Сяо Юмей ще на початку ХХ століття, назвавши цей жанр «китайською душею в європейському організмі композиції»⁵.

Роботу завершують логічно побудовані Висновки, які в повній мірі розкривають зміст поставлених завдань. На завершення, можемо констатувати, що отримані автором наукові результати є цінним внеском в сучасне музикознавство, а розроблена наукова концепція має подальшу перспективу вивчення.

Тим часом обов'язок опонента примушує задати запитання автору роботи й поділитися своїми міркуваннями:

1. Ви використовуєте у дисертації поняття «національна традиція». Водночас Ви приділяєте увагу та детально аналізуєте традиції різних регіонів Китаю, що надає підстави говорити про етнічні спільноти. Уточніть, будь ласка, як Ви трактуєте поняття «етнічного».

2. Одним з найвідоміших традиційних жанрів китайської музичної культури є пекінська опера. Скажіть, будь ласка, чи були спроби втілення традицій китайської опери у фортепіанних творах? Якщо так, то в який спосіб це відбувалося?

3. У своїй роботі Ви достатньо повно характеризуєте традиційну музичну культуру та шляхи її впливу на фортепіанну спадщину. Водночас хотілося б уточнити, чи вважаєте Ви за традиційну китайську народну музику?

4. Ви розкрили тему традиції в музичній культурі Китаю та навели приклади робіт композиторів. Водночас хотілося б уточнити, наскільки суттєвим у китайській традиції є феномен особистості композитора з точки зору філософської сутності музики у її історичному розвитку?

---

⁵ Там само.

Наведені запитання та зауваження жодним чином не впливають на позитивну оцінку дисертаційного дослідження Ден Еньї, оскільки воно містить ряд цінних спостережень, побудованих в цілісну наукову концепцію. Ступінь актуальності обраної теми, обґрунтованості наукових положень, висновків, сформульованих у дисертації, їх новизна свідчать про високий професійний рівень автора. Анотація стисло і сконцентровано передає основні положення праці. Наукові результати дослідження висвітлені у 8 наукових публікаціях (з яких 3 – статті в українських фахових виданнях категорії Б), відповідають вимогам МОН України і кількісно, і за змістом. В роботі не виявлені порушення академічної доброчесності.

Підсумовуючи все вищенаведене, можемо констатувати, що наукова праця «Національна культурна традиція у китайській фортепіанній музиці другої половини ХХ століття» в повній мірі відповідає вимогам МОН України до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 025 – Музичне мистецтво, а її авторка Ден Еньї заслуговує отримання пошукуваного наукового ступеня.

Кандидат мистецтвознавства, професор,
проректор з наукової роботи,
професор кафедри спеціального фортепіано
Харківського національного університету
мистецтв імені І. П. Котляревського

Чернявська М. С.